

علم‌واچینی دیلمان

علی خوشتراش

- علی خوشتراش

■ اگر چه عنوان تیتَر این مطلب عنوانی غریب و ناشناسست اما خبر از آیینی دارد که سال‌هاست از حافظه آیینی البرز نشینان پاک نشده است. مراسم علم‌واچینی در دیلمان برگزار می‌شود. علم‌واچینی همان‌طور که از نام محلی‌اش بر می‌آید به معنای باز کردن علم است؛ علمی که قاعدتا پیشتر در آیینی دیگر بسته شده بود. علم‌های مرسوم در گیلان به ویژه میان کوشنشینان، یک تیرک چوبی بلند است که روی آن یک تیفه فلزی نه‌چندان بزرگ با دو اِزدها در طرفینش قرار دارد. لازم به ذکر است که در مسجد جامع «اسپیلی دیلمان» علم زیبایی وجود دارد که یادآور درفش‌های میادین جنگ است. این علم از چوب و آینه ساخته شده است و مانند درفش کولیان عریض تر و پهن‌تر از علم‌های مرسوم در منطقه است.

پیش از پرداختن به موضوع علم‌واچینی بد نیست اشاره‌ای به مراسم علم‌بندی داشته باشیم. علم‌بندی، آیینی است که معمولاً در اکثر بقاع استان گیلان در هفته اول ماه محرم انجام می‌شود. معمولاً هر بقعه بنا بر سنت دیرین در شب خاصی از این روزها علم خود را می‌بندد و به سه ارباب و عزاداران غذای نذری می‌دهد. علم‌بندی با روشن کردن شمع، نذر و نیاز و حاجت‌خواهی همراه است. شخصی که نذر و نییّی دارد پارچه سبزنرنگی را به عشق امام حسین(ع)، حضرت علی(ع) و دیگر ائمه‌الطاهر بر علم می‌بندد. هر تکه پارچه‌ای که بر علم بسته می‌شود در حقیقت خواهرش و تمنای یک روستایی است که از امامزاده محل خود دارد. این مراسم به دو شیوه در گیلان رایج است؛ یکی اینکه در بیشتر جایی‌ها فقط به نام علم‌بندی نذری می‌دهند و دیگر نشانی از آیین علم‌واچینی نیست، مانند علم‌بندی در تمامی بقاع لنگرود اما علم‌واچینی برخلاف علم‌بندی در هر جای خاصی برگزار نمی‌شود. علم‌واچینی، آیینی است که در زمانی مشخص علم‌های بسته‌شده را بازمی‌کنند.

بزرگ‌ترین مراسم علم‌بندی و علم‌واچینی در بقعه‌ای معروف به شاه شهیدان انجام می‌شود. فاصله بستن علم و واچیدن آن تقریباً ۱۰ روز طول می‌کشد. روز علم‌واچینی یک روز جمعه تاستانی بعد از درو و خرمن است. در این روز از سراسر منطقه جلگه‌ای، جنگلی و کوهستانی مردم از زن و مرد و کودک به بقعه شاه شهیدان می‌آیند و در محرابی اطراف بقعه اطراق می‌کنند. آنها بهترین و پرنفش و نگارترین لباس‌های خود را می‌پوشند و هر کس به اندازه کافی غذا به همراه دارد. علاوه بر این بسیاری از نذرگزاران که به حاجت خود رسیده‌اند در این روز قربانی کرده و طعام مفصلی به زوار می‌دهند.

این مراسم که از دوگانگی شگفت‌انگیزی برخوردار است به جشن خرمن نیز شهرت دارد و بعد از برداشت محصول صورت می‌گیرد. مردم در این مراسم هم در بخشی به عزاداری می‌پردازند و هم اجازه شادمانی کردن می‌گیرند. در این روز جوانان به اجرای مسابقه کشتی خاص که به کشتی گیله‌مردی شهرت دارد، می‌پردازند. بعضی از زائرانی که به این مراسم می‌آیند در